

**O'ZBEKSTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**AJINIYOZ NOMIDAGI
NUKUS DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

Tasdiqlayman"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
M.Ibragimov
2025-yil «__» _____

**CHIZMACHILIK FANINI O'QITISH METODIKASI FANI
BO'YICHA**

SILLABUS

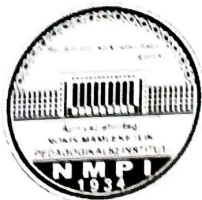
(3-kurs)

Bilim sohasi: 100000 – Gumanitar

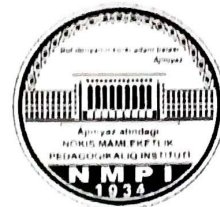
Ta'lim sohasi: 110000 –Pedagogika

Ta'lim yo'nalishi: 60111200 –Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi

Nókis – 2025

Modul / Fan sillabusi
Pedagogika fakulteti
60111200 – Tasviriy san'at va muhandislik
grafikasi ta'lim yo'nalishi

Fan/modul:	Chizmachilik fanini o'qitish metodikasi	
Fan/modul turi:	Majburiy	
Fan/modul kodi:		
Yil:	2025-2026	
Kursga ajratilgan semestr:	6	
Ta'lim shakli:	Kunduzgi	
Mashg'ulotlar shakli va jami semestrga ajratilgan soatlar:	Ja'mi:	
	150	
Jami auditoriya mashg'ulot soatlari:	60	
Ma'ruza	30	
Amaliy mashg'ulotlar	30	
Laboratoriya		
Mustaqil ta'lim	90	
Kredit miqdori:	4	
Baholash shakli:	Sinov va imtihon	
Kurs tili:	O'zbek	

Fan/modulning maqsadi (KM)	
F/MMI	Chizmachilik fanini o'qitish metodikasi pedagogika oliy ta'lim muassasalarining asosiy o'quv fanlaridan biri bo'lib, bo'lajak chizmachilik o'qituvchisining kasbiy fazilatlarini shakllantirish jarayonini yo'naltiradi, maktabda o'quvchilarga puxta bilim berish, ko'nikma va malakalarni shakllantirish uchun eng samarali metod va vositalarni tanlashga o'rgatishni asosiy maqsad qilib belgilaydi. Shuningdek, faol pedagogik va ijodiy faoliyat uchun zarur bo'lgan yuqori grafik madaniyat va kasbiy mahoratga ega chizmachilik o'qituvchisini tarbiyalashdan iborat.
Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
I	Proyeksiyalash usullarining qonuniyatlari, fazoviy geometrik va tabiiy jismlarni tekislik yoki sirt yuzasida tasvirlashning nazariy asoslari, parallel proyeksiyalash usullarida pozitsion va metrik masalalarni echishning nazariy asoslari, detal va buyumlarning chizmalarini tuzish va o'qish qonuniyatlari, grafika tarixi va taraqqiyotiga oid materiallarni bilishi kerak. Chizmachilik nazariyasi va metodlaridan turli geometrik, texnikaviy masalalarni echishda unumli usullarni tanlay olish va uni amalda qo'llash, avvaldan berilgan shartlarga asosan sodda egri chiziq va sirtlarni loyihalash, shartga binoan yangi moslamalarni loyihalash, grafika tarixiga taalluqli ma'lumotlarni ilmiy jihatdan o'zlashtirgan bo'lishi kerak.
Ta'lim natijalari (TN)	
TN1	Pán retinde sızilmachilikni oqıtıw metodikasınıń predmeti hám wazıypaları, oqıtıwdıń psixologiyalıq -pedagogikalıq tiykarları, suwretleytuǵın kórkem óner hám sızılmashılıq boyınsha oqıw -tarbiyalıq islerdi shólkemlestiriw, ulıwma orta bilim beriw hám kásip-óner mekteplerinde suwretleytuǵın kórkem óner hám sızılmashılıq pánlerin oqıtıwda sızılma geometriya, sızılmashılıq, pedagogika, psixologiya hám basqa pánlerdiń teoriyalıq tiykarlarına tayanǵan halda olardıń óz-ara baylanıslılıǵın esapqa alıp, oqıtıw metodları haqqında oyda sawlelendiriwge iye bolǵan halda tálimdi sistemalı túrde shólkemlestiriw hám sabaqlardı proektlestiriw hám modellestiriw, oqıwshılardıń grafik tayınlıǵın asırıwdıń túrli teoriyalıq tiykarları hám pánniń tiykarǵı mazmunı boyınsha sabaq ótiw metodikası hám zamanagóy tálim usıllarınan paydalanıw tuwrısında bilimge iyelewi (bilim);
TN2	Talabaning kelgusi pedagogik faoliyatida muqarrar bo'lgan o'zgarishlarga qiyinchiliksiz moslashish va mustaqil bilim olish, turli adabiyotlardan foydalana bilish, kalendar-mavzu rejasi, dars konspekti, ko'rgazmali qurollar (plakat, model, maket, kartochka-topshiriqlar, ijodiy xarakterdagi vazifalar)ni tayyorlay olish va ta'lim jarayonini tashkil qila bilish, ko'nikmaga ega bo'lishi (ko'nikma);
TN3	chizmachilik ta'lim jarayonini loyihalash va rejalashtirish, uning natijalarini tahlil qilish va baholash, talaba chizmachilik fanini o'qitish nazariyasi va metodikasidan foydalanib chizmachilik darslarini to'g'ri tashkil qilish va samarali o'qitish to'g'risida amal malakalarga ega bo'lishi

	lozim (malaka).
Fan /modul mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M) VI-semestr	
M1	Kirish. Umumta'lim maktablari va professional ta'limda chizmachilik fanini o'qitish metodikasi fani va uni fan sifatida o'qitishning maqsad va vazifalari.
M2	Umumta'lim maktablari va professional ta'limda chizmachilik o'qitishning mazmuni, tamoyillari va metodlari
M3	Chizmachilikdan dars mashg'ulotlarini rejalashtirish va modellashtirish
M4	Chizmachilik kabinetini jihozlash
M5	Chizmachilikdan ta'lim jarayonini tashkil qilish
M6	Chizma bajarishda o'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolar
M7	Chizmachilikdan o'quvchilarning ijodiy grafik faoliyatini rivojlantirish mazmuni va metodikasi
M8	"O'qituvchi omili" muammosi. Chizmachilik o'qituvchisi shaxsi
M9	Umumta'lim maktablarida chizmachilik fanini chuqurlashtirib o'rganish va sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish
M10	Kasb-hunar maktablarida chizmachilik o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari
M11	Chizmachilikdan ilmiy-tadqiqot ishlari metodologiyasi
M12	Chizmachilik fani bo'limlarining asosiy mavzularini o'qitish metodikasi
M13	O'quvchilarni proektsiyalash asoslari hamda chizmalarda kesimlar va qirqimlar bajarishga o'rgatish.¹
M14	Mashinasozlik chizmalarini o'qish va bajarishga o'rgatish metodikasi²
M15	O'quvchilarining grafik ta'lim sifati, saviyasi va darajasini aniqlashda xalqaro baholash dasturlari.³ Sxemalar va qurilish chizmalarini o'qishni o'rgatish. Grafik va diagrammalarning amaliy qo'llanilishi
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulot (A) VI-semestr	
A1	Umumta'lim va kasb-hunar maktablarining chizmachilik fan dasturlari, darsligi, standartlar va qo'shimcha adabiyotlar bilan tanishish.
A2	Sinf doskasida texnik rasm, chizma va eskiz bajarish.
A3	Tanlangan mavzu bo'yicha muammoli o'qitish metodlaridan foydalanib va barcha o'qitish vositalari (metodik ta'minot)ni tayyorlagan holda darsning reja-konspekti (bayoni)ni tuzish.
A4	Loyihalangan rejaga asosan maktabda chizmachilik darsi (yoki uning bir qismi)ni o'tish (modellashtirish).
A5	Ko'rgazmali qo'llanmalar tayyorlash.
A6	Chizmachilikdan dasturlashtirilgan dars o'tishni loyihalash.
A7	Chizmachilik darslarida ijodiy masalalardan foydalanish.

¹ Al Farabi Qozog' milliy universiteti (Qozog'iston) <https://farabi.university/?lang=en>

² Al Farabi Qozog' milliy universiteti (Qozog'iston) <https://farabi.university/?lang=en>

³ Al Farabi Qozog' milliy universiteti (Qozog'iston) <https://farabi.university/?lang=en>

A8	Chizmachilikdan fakultativ mashg'ulot turlari va ularni tashkil qilish.
A9	Chizmachilikdan sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish.
A10	O'quvchilarni aksonometrik proeksiya, texnik rasm bajarish va o'lcham qo'yishga o'rgatish metodikasi.
A11	O'quvchilarda kesim va qirqimlar bo'yicha bilimlarni mustahkamlash usullari.
A12	Mashinasozlik chizmalarini o'qish va bajarishga o'rgatish.
A13	Chizmalarni bajarishda o'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolar.
A14	Yarim yillik illustrativ mavzuli reja tuzish.
A15	Chizmachilikdan dars o'tishni mashq qilish (yoki darsning bir qismi).

Mashg'ulotlar shakli: Mustaqil ta'lim (MT)

1.	Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uy ishlarini bajarish	20soat
2.	Vaziyatli masalalar tuzish	20soat
3.	Berilgan masalarga albom tuzish	20soat
4.	Berilgan mavzularga oid slaydlar yaratish	10soat
5.	Mavzuli ko'rgazma qorollar tayyorlash	10soat
6.	Berilgan mavzu bo'yicha maket tayyorlash	10soat

Mustaqil ta'lim mavzulari

MT1	Umumta'lim va kasb-hunar maktablarining chizmachilik fani dasturi, darsligi, standartlari va qo'shimcha adabiyotlari bilan tanishish.
MT2	Chizmachilik o'qitish metodikasining fan sifatida shakllanishi va rivojlanishi. Mamlakatimiz ta'lim tizimida chizmachilik (muhandislik grafikasi)ning tutgan o'rni.
MT3	Umumiy o'rta ta'lim maktablarida chizmachilik fanidan o'quvchilar egallashi zarur bo'lgan majburiy ta'lim minimumlari.
MT4	Umumiy o'rta ta'lim maktablarida chizmachilikdan fakultativ mashg'ulot turlari va ularni tashkil qilish formalari, fakultativ mashg'ulotlar dasturini tuzish.
MT5	Chizmachilik darslarida ijodiy izlanish talab qiladigan masalalar tuzish.
MT6	O'quvchilar bajargan grafik ishlarni tekshirish va baholash.
MT7	O'qituvchining chizmachilik fanidan o'quv faoliyatini nazorat qilish turlari.
MT8	Chizmachilik o'qitishdagi yangi pedagogik texnologiyalarning turlari.
MT9	O'qituvchi va o'quvchi ish o'rnini tashkil qilish.
MT10	Grafik masala (topshiriqlar) va o'quv jarayoni.
MT11	Grafik masala (topshiriqlar)ning klassifikatsiyasi.
MT12	Chizmachilikdan maktab darsliklari tahlilining tahlili.
MT13	Chizmachilik o'qituvchisi faoliyatini rejalashtirish.
MT14	Yarim yillik illustrativ-mavzuli reja tuzish.
MT15	Tanlangan mavzu bo'yicha muammoli o'qitish metodlaridan foydalanib

	dars bayonini tuzish.
MT16	O'qitishning zamonaviy metodlari.
MT17	Chizmachilik bajarishda o'quvchilar yo'l qo'yadigan tipik xatolar.
MT18	Chizmachilik kabinetini jihozlash.
MT19	Chizmachilik fanidan eskizni bajarish, o'quv chizmalarni bajarish ko'nikmalarini shakllantirish.
MT20	Nodel va plakatlardan foydalanish metodikasi.
MT21	Tanlangan mavzuga oid plakat va model yasash.
MT22	"Davlat standartlari haqida tushuncha", "Asosiy geometrik yasashlar", "Ko'rinishlar" mavzulari bo'yicha dars konspekti rejasini tuzish va dars fragmentini tayyorlash.
MT23	"Kesimlar", "Qirqimlar", "Chizmalarga o'lcham qo'yish", "Sinf doskasida bor bilimni ishlash" mavzulari bo'yicha dars konspekti rejasini tuzish va dars fragmentini tayyorlash.
MT24	"Chizmalarga o'lcham qo'yish" mavzulari bo'yicha dars konspekti rejasini tuzish va dars fragmentini tayyorlash.
MT25	"To'g'ri burchakli proeksiyalarda chizma bajarish", "Texnik rasm va eskiz bajarish" mavzulari bo'yicha dars konspekti rejasini tuzish va dars fragmentini tayyorlash.
MT26	Qurilish chizmalarini o'qishga o'rgatish metodikasi.
MT27	Topografik chizmalarni o'qitish metodikasi.
MT28	O'quv va mehnat qishloq avtomatlashtirish tizimlari bilan ishlash. Fanning boblari va mavzularini ajratish.
MT29	Chizmachilik o'qitishning zamonaviy texnologiyalari fanlaridan nazariy va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish davomida talabalarni ijodiy jarayonga yo'naltirish, ularni tahlil qilish, mustaqil ishlashga o'rgatish, mashqlar bajarish.
MT30	Malakaviy amaliyotni o'tkish chog'ida yangi texnika, jihozlar, keng ko'lamli ilmiy ish olib borishga qulay jarayonlar va texnologiyalarni o'rganish.

Asosiy adabiyotlar

1.	Ruziev E.I., Ashirbayev A.O., <i>Umumta'lim va kasb-hunar maktablarida chizmachilik fanlarini o'qitish metodikasi.</i> – T.: "Bookmany print", 2023. – 238 b.
2.	Ashirbaev A.O., Ruziev E.I., Tashimov T.E., <i>Mutaxassislik fanlarini o'qitish metodikasi.</i> – T.: "Nodirabegim" nashriyoti, 2020.
3.	Ройтман И.А., <i>Методика преподавания черчения.</i> – М., 2000.
4.	Rahmonov I., Qirg'izboeva N., Ashirboev A., Valiev A., Nigmanov B., <i>Chizmachilik.</i> – T.: "Voris nashriyoti", 2016.
5.	Ruziev E.I., Ruziev G.E., <i>Arxitektura-qurilish chizmachiligi.</i> – T.: "Yangi asr avlodi", 2014.

Tavsiya qilinadigan qo'shimcha adabiyotlar

1.	Mirziyoyev Sh.M. <i>Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy</i>
----	---

	<i>javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.</i> O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016-yil yakunlari va 2017-yil istiqbollari bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // <i>Xalq so'zi</i> gazetasi. 2017-yil 16-yanvar, №11.
2.	Mirziyoyev Sh.M. <i>Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda harpo etamiz.</i> – T.: O'zbekiston, 2016. – 56 b.
3.	Mirziyoyev Sh.M. <i>Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi.</i> – T.: O'zbekiston, 2017. – 48 b.
4.	Mirziyoyev Sh.M. <i>Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz.</i> – T.: O'zbekiston, 2017. – 488 b.
5.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli <i>“O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni.</i>
6.	Ashirbaev A. <i>Chizmachilik.</i> – Toshkent, “Yangi nashr”, 2008.
7.	Павлова А.А., Корзинова Э.И., <i>Графика в средней школе.</i> – М., 1999
8.	Гервер В.А., <i>Творчество на уроках черчения.</i> – М., 1998
9.	Rahmonov I.T. <i>Chizmachilikdan didaktik o'yinlar.</i> – T., 1992
10.	Rahmonov I.T. <i>Chizmalarni chizish va o'qish.</i> – T., “O'qituvchi”, 1992
11.	M.B. Shah, B.C. Rana. <i>Engineering Drawing. India, by Sai Print-O-Pac Pvt. Ltd., India, 2007, 2009</i>
Axborot manbaalari	
	12. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi hukumat portali
	13. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi
	14. www.ima.uz – O'zbekiston Respublikasi Intellektual mulk agentligi
	15. www.fan-edu.uz – Fanlar akademiyasi
	16. www.ziyonet.uz – Jamoat axborot ta'lim tarmog'i
	17. www.tdpu.uz
	18. www.edu.uz
	19. Al Farabi Qozoq milliy universiteti (Qozog'iston) https://farabi.university/?lang=en

Talabanning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baxo olish uchuy talabanning bilim darajasi kuyidagilarga javob

berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini tulik yoritma olsa;
- fandagi mavzularni bayon kilishda ilmiylik va mantiyilik saklanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yul kuymasa;
- fan buyicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy axdmiyati xakida anik tasavvurga ega bulsa;
- fan doirasida mustakil erkin fikrlash kobiliyatini namoyon eta olsa;
- berilgan savollarga anik va lunda javob bera olsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bulsa;
- mustakil topshiriklarni tulik va anik bajargan bulsa;
- fanga tegishli konunlar va boshka me'yoriy-xukukiy xujjatlarni tulik uzlashtirgan bulsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri buyicha ilmiy makola chop ettirgan bulsa;
- tarixiy jarayonlarni sharxlay bilsa;

b) 4 baxo olish uchuy talabanning bilim darajasi kuyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon kilishda ilmiy va mantiy chalkashliklarga yul kuymasa;
- fanning mazmunini amaliy axamiyatini tushingan bulsa;
- fan buyicha berilgan vazifa va topshiriklarni ukuv dasturi doirisida bajarsa;
- fan buyicha berilgan savollarga tugri javob bera olsa;
- fan buyicha konspektini puxta shakllantirgan bulsa;
- fan buyicha mustakil topshiriklarni tulik bajargan bulsa;
- fanga tegishli konunlar va boshka me'yoriy xujjatlarni uzlashtirgan bulsa.

v) 3 baxo olish uchuy talabanning bilim darajasi kuyidagilarga javob berishi lozim:

- fan xakida u mumiy tushunchaga ega bulsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon kilishda ayrim chalkashliklarga yul kuyilsa;
- bayon kilish ravon bulmasa;
- fan buyicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan buyicha matn puxta shakllantirilmagan bulsa.

g) kuyidagi xollarda talabanning bilim darajasi konikarsiz 2 baxo bilan baxolanishi mumkin:

- fan buyicha mashgulotlarga tayorgarlik kurilmagan bulsa;
- fan buyicha mashgulotlarga doyr xech kanday tasavvurga ega bulmasa;
- fan buyicha matnlarni boshkalardan kuchirib olganligi sezilib tursa;
- fan buyicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yul kuyilgan bulsa;
- fanga doyr berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

Dastur muallifi:	T.Bekmuratov - Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi kafedrasida katta o'qituvchisi
E-mail:	

Mazkur Sillabus NMPI o'quv-uslubiy Kengashining 2025 yil ___ - _____ -sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan.

Mazkur Sillabus "Tasviriy san'at va muxandislik grafikasi" kafedrasining 2025 yil _ - _____ dagi ___-sonli yig'ilish bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i:

 A. Abdiev

"Pedagogika"
fakulteti dekani:

 Sh. Saparov

"Tasviriy san'at va muxandislik grafikasi"
kafedra mudiri:

 G. Mambetkadirov

"Tasviriy san'at va muxandislik grafikasi"
kafedrasi katta o'qituvchisi:

 T. Bekmuratov